

Serviceplan
Robertsfors kommun

Innehåll

1.0	Inledning	4
1.1	Varför en serviceplan?	4
1.2	Syfte länsövergripande.....	5
1.3	Framgångsfaktorer	6
1.4	Serviceplan på kommunal nivå	6
1.5	Mål och syfte	7
2.0	Service	8
2.1	Begreppet service.....	8
2.2	Regionala och kommunala prioriteringar	8
2.3	Avgränsningar.....	8
3.0	Robertsfors Kommun	9
3.1	Läge, historik och befolkning	9
3.2	Nuläge	9
4.0	Stöd	10
4.1	Stöd till kommersiell service	10
4.1.2	Vem kan söka stöd?	10
4.1.3	Vilka stödformer finns att söka?.....	11
4.2	Investeringar i kommersiell och offentlig service – Landsbygdsprogrammet. Länsstyrelsen och Jordbruksverket	11
4.2.1	Vem kan få stöd	11
4.2.2	Investeringar i kommersiell och offentlig service.....	12
4.2.3	Det här kan utgå stöd för	12
4.2.4	Så här mycket kan man få i stöd	12
4.2.5	Ansökan.....	13
4.2.6	Att tänka på.....	13

5.0	Serviceort – servicenod – servicepunkt	13
5.1	Klassificering.....	13
5.1.1	Serviceort	13
5.1.2	Servicenoder	14
5.1.3	Servicepunkter	14
5.2	Underlag.....	14
5.3	Serviceort Robertsfors	14
5.4	Servicenod Bygdeå	15
5.5	Servicenod Ånäset.....	15
5.6	Servicepunkter	15
6.0	Avslutande diskussion	16
6.1	Lanthandel och bensinmack.....	16
6.2	Hemkörning och samköpsresor	17
6.3	Kommunikationer.....	17
6.4	Telefoni/Bredband	18
6.5	Post-, apoteks-, systembolags- och spelombud.....	19
6.6	Betaltjänster.....	20
6.7	Elbilism – laddstolpar	21
6.8	Rastplatser.....	22
6.9	Bygdegårdar	22
6.10	Byahearing.....	23
6.11	Inbox.....	23
6.12	Nyckelpersoner/landsbygdsutvecklare.....	24
6.12	Servicepunkter på bibliotek och biblioteksfilial	24

1.0 Inledning

Alltsedan 1960-talet har det skett en omfattande utflyttning från landsbygden. Framst gäller det unga människor som flyttat in till större tätorter och städer. Urbaniseringen har i allra högsta grad förändrat försättningarna för de som vill bo kvar och verka på landet. Detta i första hand genom nedläggning av butiker, mackar och skolor. Under de senaste årtiondena har dock utflyttningen stoppat och det är istället tätortsnära samhällen som dräneras på sina medborgare. I dag sker t.o.m. en viss återflyttning till landsbygden, detta då man vid t.ex. familjebildning väljer att vända åter till sin hembygd. Fler skulle enligt gjorda undersökningar, vilja fly tättorten. Haken är bristen på bostäder och bankernas ovilja att låna ut pengar till nybyggnation. För dem som trots allt väljer att verka utanför stadens **hank och stör** är tillgången på allehanda service av högsta prioritet. Behovet ser likadant ut vare sig man bor i staden eller på landet. Världen är föränderlig! Omvärldsfaktorer som e-handel, ändrade köpmönster, ny teknik och förändrade demografiska förhållande, ger vid handen att en samhällsutveckling som vi har svårt att sia om står för dörren. En förändring som rätt tillvaratagen skulle kunna komma att gynna landsbygden. Detta innebär inte, att vi måste ta tillvara och vårda gamla interaktioner mellan ”stad och land”. Utmaningen ligger i att hitta nya, innovativa lösningar och samarbetsformer. Detta för att tillgodose en fortsatt god servicenivå för alla medborgare i kommunen, så väl i tätorten som på landsbygden. Förutom rent tekniska lösningar handlar det om att ge en ökad kunskap och förståelse för de problem det innebär att bo utanför tätorten. Denna insikt gäller såväl myndigheter, kommunala tjänstemän, politiker som privatpersoner med ansvar för att planera och utföra olika former av service.

1.1 Varför en serviceplan?

I september 2015 fördes det nationella investeringsbidraget, stöd till kommersiell service, över till Landsbygdsprogrammet hos våra länsstyrelser. Det vill säga de statliga medel som finns till för att stödja och utveckla landsbygden. Ansökningar till berörd myndighet, kommer att bedömas och poängsättas utifrån nationella och regionala kriterier. Ett avgörande nationellt kriterium är att kommunen har en plan för invånarnas tillgång till service: *”Den kommun som sökande verkar i ska tillhandahålla en aktuell serviceplan eller översiktsplan som omfattar även serviceplanering”*. Stöd får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas” (6§ Förordning stöd till kommersiell service). I framtagandet och genomförande av det regionala

serviceprogrammet ska hållbarhetsdimensionerna beaktas på frågor som jämställdhet, integration, mångfald och miljö. Tillgång till livsmedelshandel, bredband, drivmedel, hälso- och sjukvård är faktorer av största vikt för att vardagslivet ska fungera för människor. Permanent- och fritidsboende i attraktiva boendemiljöer kan ge underlag för lokal service som butiker, skolor och kollektivtrafik. Redan befintlig eller nyetablering av olika verksamheter skapar arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd. Lanthandel och tillgång till drivmedel är utpekade som viktiga för livsmedelsförsörjningen i en bygd. Butiken/byamacken förknippas i dag oftast med ren kommersiell service såsom post- och paketservice, utlämning av apoteksvaror, spelombud, ombud för systembolaget samt möjligheter att förmedla kontanter. Försvinner butiken krymper oftast även förutsättningarna för dessa funktioner. Detta samtidigt som den offentliga servicen såsom förskola, skola och äldreomsorg påverkas negativt.

En dagligvarubutik har även funktion som mötesplats för social gemenskap. När en by förlorar en butik förloras även en naturlig träffpunkt för spontana möten mellan människor. Följden vid nedläggning blir att det sociala livet i mycket större utsträckning måste arrangeras, i exempelvis en bygdegård och via föreningslivet eller genom andra, riktade eller privata aktiviteter. Alla bitar är sålunda beroende av varandra och faller den ena drar den oftast med sig fler i fallet. Samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service är därmed väsentligt och förutsätter ett aktivt deltagande från alla parter, inte minst kommunen.

1.2 Syfte länsövergripande

Länsstyrelsen anger i sitt regionala strategidokument för Västerbotten följande: *Det övergripande målet för programmet är att skapa förutsättningar för människor och företag att bo och verka i alla delar av länet, detta genom att främja en tillfredsställande servicenivå utifrån realistiska förutsättningar och inom rimliga avstånd. Utgångspunkten för de insatser som genomförs inom ramen för det regionala serviceprogrammet är att främja tillgången till kommersiell service i servicegläsa områden i Västerbottens län. Den övergripande handlingsplanens insatser har till syfte att stärka aktörer som tillhandahåller bland annat dagligvaror och drivmedel på orter med strategisk betydelse. Överenskomna aktiviteter ska främja olika samordningslösningar för kommersiell och offentlig service och främja infrastrukturen, vilken utgör en grundförutsättning för en levande landsbygd. Det regionala serviceprogrammet ska vara ett styrande dokument för samlandet av resurser och genomförandet av insatser för att uppnå det övergripande målet. Programmet ska vara*

vägledande för prioriteringar och insatser som bidrar till målet om en tillfredsställande service i hela länet.

Från och med 1/1 2019 övergår ansvaret för det regionala arbetet från länsstyrelsen till Regionen. Visst stöd kvarstår dock hos länsstyrelsen. Tilläggas bör att en ny målperiod påbörjas 1/1 2020. Innehållet är ännu oklart, men förväntas ge mer pengar till landsbygden än dagens stödformer. Av största vikt för en bestående utveckling av landsbygden, är att kommunen tillsammans med övriga kommuner i Umeåområdet verka för tillkomsten av ett nytt Leaderområde. Något som uteblev under föreliggande målperiod och har påverkat utvecklingen negativt.

1.3 Framgångsfaktorer

Det regionala serviceprogrammet (RSP) är ännu i sin linda i Västerbotten. Ännu saknar flertalet av länets kommuner ett antaget **serviceprogram**. Kravet är att de ska vara länsstyrelsen tillhanda innan sommaren 2019. Erfarenheterna från andra län visar att RSP bland annat bidragit till följande:

- Fungera som ramverk.
- Främja samordningen mellan olika aktörer och insatser för att öka tillgänglighet till service på landsbygden.
- Tydliggöra kopplingen till service och näringslivets utveckling.
- Skapa aktivt partnerskap.
- Kontinuerlig processledning till kommunerna.
- Kommunerna och den ideella sektorn engagemang.

1.4 Serviceplan på kommunal nivå

Syftet med en kommunal serviceplan är att på lokal nivå ge en helhetsbild av den tillgängliga servicen på landsbygden, både kommersiell och offentlig, samt utgöra en plan för vad som är en rimlig servicenivå, geografiskt och ekonomiskt och hur denna ska upprätthållas och förhoppningsvis även utvecklas i framtiden. En aktuell serviceplan är en förutsättning för att länsstyrelsen ska kunna ta beslut om ekonomiskt stöd till exempelvis en lanthandel, eller andra initiativ som syftar till att behålla den servicen som t.ex. en butik kan erbjuda. Serviceplanen ska även fungera som ett verktyg för privata aktörer eller andra som vill utveckla landsbygden och ska därför ses som ett viktigt komplement till kommunens

översiktsplanearbete. Viktigt är att man i varje beslut beaktar Agenda 2030 och de där angivna målen för ett hållbart samhälle.

Arbetet med Robertsfors kommuns serviceplan har utgått från Västerbottens läns regionala serviceprogram, samt kommunens föreliggande utkast till översiktsplan. Till detta kommer en rad lokala frågeställningar som uppkommit i samband med arbetet med att utarbeta serviceplanen. Föreliggande dokument ska efter vederbörlig remiss och fastläggande översändas till berörda intresseföreningar och näringsidkare i kommunen för kännedom. Serviceplanen är planerad att fastslås av kommunfullmäktige 2019.03.05.

1.5 Mål och syfte

Robertsfors kommun ska genom serviceplanen säkerställa att hela kommunen, specifikt landsbygden har tillgång till god service. Detta inom rimligt avstånd och till försvarbara kostnader. Målsättningen är att servicenivån ska bidra till att fler människor kan bo kvar och verka i kommunen. Att skapa attraktiva boendemiljöer och förutsättningar för nyetableringar av företag samt att fler människor och verksamheter flyttar in. Men också att attrahera fler besökare till kommunen t.ex. inom turistnäringen. Serviceplanen ska vara en viktig del av kommunens fortlöpande arbete med näringslivs- och landsbygdsutveckling och utgöra ett verktyg för att öka handlingsberedskapen i servicefrågor. Den ska även leda till ökat lokalt engagemang, förståelse och kunskap kring service, både hos kommunens företrädare, som medborgarna. Av största vikt är att servicens funktioner konkret vävs in i kommunens långsiktiga och strategiska planering och därmed blir ett verktyg för att öka handlingsberedskapen beträffande service.

2.0 Service

2.1 Begreppet service

Begreppet service kan delas in i ett flertal nivåer, beroende på ansvar och tillämpning. Den **Offentlig servicen** delas in i statlig, regional och kommunal service. **Statlig service** omfattar bland annat tillgång till polis, försäkringskassa, arbetsförmedling och statliga myndigheter och verk, som Länsstyrelsen Västerbotten, Tillväxtverket, Skattemyndigheten, Jordbruksverket, Naturvårdsverket och Trafikverket. **Regional service.** Regionen Västerbotten hanterar bland annat näringsliv, infrastruktur, social välfärd, kollektivtrafik, länskultur och regional utveckling. **Kommunalservice.** I den kommunala servicen ingår tillgång till skola, förskola, äldreomsorg, bibliotek, räddningstjänst, bostad-, bygg-, och fastighetsärenden, planärenden, vatten och avlopp, avfall/återvinning, miljö och hälsoskydd, energiförsörjning, bredband, service till näringsliv, kultur och fritidsverksamhet. Slutligen **Kommersiell Service**, som avser invånares och verksamheters tillgång till livs- och drivmedel men även förbrukningsvaror, apotek, post- och paketärenden, ombud för spel och systembolag, bank, bredband, mobiltelefoni, vägar och transporter.

2.2 Regionala och kommunala prioriteringar

I Västerbottens regionala serviceprogram 2014–2020 avgränsas begreppet service till dagligvaror, drivmedel, betaltjänster, paket, försändelser och ombud för servicetjänster. Det är dock upp till kommunerna själva att bestämma vad just deras serviceplan ska innehålla. I Robertsfors kommun saknas i dag dagligvaruhandel utanför de tre serviceorterna Ånäset, Robertsfors och Bygdeå. Undantaget är en mindre butik i Åkullsjön (med café) samt en automatpump i Flarken. Föreliggande arbete har därför, förutom att visa på möjligheterna att vidmakthålla och förstärka den kommersiella servicen på landsbygden, fokuserats på en rad andra punkter. Förhållanden beträffande service som inte är av ren kommersiell natur, men av största vikt för att underlätta livet på landsbygden och som förhoppningsvis kan leda till nyetablering och inflyttning, både i och utanför kommunens tre centralorter.

2.3 Avgränsningar

I planen ingår inte detaljbeskrivningar av all offentlig service och verksamheter som är ålagda kommunen via lagstiftning. Därtill finns hos kommunen flera andra dokument som påverkar och behandlar service t.ex. Översiktsplan, Energi- och Klimatstrategi och VA-plan. Kommunens ambition är att i den föreliggande översiktsplanen ta fram en samlad strategi för landsbygdsutveckling där alla dokument samlas och där serviceplanen utgör en del.

3.0 Robertsfors Kommun

3.1 Läge, historik och befolkning

Robertsfors kommun ligger vid kusten, mitt mellan Skellefteå och Umeå. Landarealen är 1 302 kvadratkilometer. Avståndet från syd till nord fågelvägen är som längst sex mil och från öst till väst ca tre mil. Som längst är avståndet till kommuncentrat Robertsfors ca 3 mil.

Fynd av stenåldersboplatser och talrika bronsåldersrösen, belägna vid den forna kustlinjen, visar att området alltid lockat folk till fiske och jakt. Alltsedan tidig medeltid har här funnits en bofast befolkning. Efter det att de första byarna etablerats i kustlandet togs inlandet successivt i besittning. Man följde vattendragen mot deras källflöden, ofta först i form av fäbodrar eller fiskeplatser vid någon sjö och som med tiden fick en fast bosättning. Ekonomin baserades på jordbruk, jakt och fiske. Överskottet såldes till tillresta köpmän eller via marknadshandel. Redan under medeltiden omnämns bygdebor som flitiga besökare i Stockholm eller vid den årliga Korsmässommarknaden i Härnösand.

Länge var Bygdeå bygdens centrum där en kyrka omnämns i en skattelängd redan år 1314. År 1624 avsöndrades Nysätra som egen församling och en liten tätort växte med tiden fram kring Nybyn/Ånäset. Vid mitten av 1700-talet anlade Robert Finlay och John Jennings, bägge med anglosaxiska rötter, ett järnbruk i byn Edfastmark. Bruket namngavs efter den ene bruksägaren och kom sedermera att ge namn till tätorten Robertsfors. Sakta växte befolkningen, 1863-64, i samband med att man avskaffade socknen som administrativ enhet, blev Bygdeå, där Robertsfors ingick och Nysätra egna kommuner. Ett förhållande som bestod i drygt hundra år. Vid kommunsammanslagningen 1974 uppgick Bygdeå och Nysätra, med rötter som kyrk-, tings- och marknadsplatser, i storkommunen Robertsfors, där den sistnämnda blev kommuncentra.

3.2 Nuläge

Befolkningsunderlaget har sedan mitten av 1950-talet varit vikande. Framförallt är det landsbygden som dränerats på befolkning. Demografin sett på hela landet visar dock att utflyttningen från landsbygden stannade upp på 80-talet. Därefter har utflyttningen skett i första hand från mindre tätorter till de större städerna. År 2017 hade kommunen 6 784 innevånare, varav tätorterna Robertsfors 2 064 st, Bygdeå 638 st och Ånäset 677 st. Efter 2014 har en viss befolkningsökning skett, främst genom inflyttning av utlandsfödda, men

även barnfamiljer har flyttat in och då främst i kommunens södra del. SCB spår en fortsatt positiv inflyttning fram till 2035. Att attrahera unga barnfamiljer till inflyttning anges i den kommunala översiktsplanen som en viktig uppgift för framtiden. Sysselsättningsgraden är god, när detta skrivs lägre än riksgenomsnittet. Nyckelfrågan för en eventuell befolkningsökning är i första hand tillgången på bostäder.

4.0 Stöd

4.1 Stöd till kommersiell service

För att uppnå en god servicenivå i hela landet finns en rad stödformer till i första hand dagligvarubutiker och bensinstationer i gles- och landsbygd. Tillväxtverket har ett nationellt samordningsansvar i frågor som rör stödet till kommersiell service. (Anmärkningsvärt: själva skrivningen att på landsbygden gäller stöd, medan det i tätorten kallas investering är bevis för en urban norm eller storstadsmaktordning som tycks råda även inom den statliga sektorn.)

Ansökan om stöd/investering görs hos Länsstyrelsen Västerbotten eller Region Västerbotten. Den som tillhandhåller ett nödvändigt utbud av vad som kallas basservice, exempelvis en dagligvarubutik eller bensintapp på landsbygden kan erhålla bidrag till kommersiell service. Bidraget ska användas för att trygga tillgången på dagligvaror och drivmedel i vad som betecknas som serviceglesa områden.

4.1.2 Vem kan söka stöd?

Den som driver:

- Dagligvarubutik
- Varubuss med försäljning av dagligvaror
- Bensinstation
- Fackhandel (endast om synnerliga själ föreligger)
- Kommuner som bekostar hemsändning av varor till hushållen.

4.1.3 Vilka stödformer finns att söka?

- **Investeringsbidrag.** Bidrag kan erhållas i samband med investeringar i byggnader, större reparationer av lokaler, inventarier, inredning eller likande som behövs för verksamheten. Normalt utgår ett bidrag om högst 50% av de utgifter som anges i ansökan.
- **Investeringslån.** Avser i huvudsak lån till övertag av rörliga omsättningstillgångar, såsom varulager där annan finansiering inte går att erhålla.
- **Servicebidrag.** Bidrag lämnas endast i samband med tillfälliga problem med lönsamheten, vilka kan bedömas vara övergående. Bidraget utgår med högst 250 00 kronor och år till samma mottagare. Om vissa servicestrategiska skäl föreligger kan bidraget utsträckas till 300 00 kronor och år.
- **Hemsändningsbidrag.** Bidraget riktar sig till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushållen. Ersättningen kan även gälla inköpsresor. Det är kommunen som avgör om och hur hemsändningen eller inköpsresor ska subventioneras. Kommunen kan i sin tur ansöka om hemsändningsbidrag för sina kostnader. Bidrag kan lämnas om sändningen sker på ett ändamålsenligt sätt och utan onödiga kostnader. Bidraget får lämnas med ett belopp motsvarande högst 50 % av kommunens nettoutgift. Bidraget får inte överstiga 100 kr per hushåll och hemsändningstillfälle.

4.2 Investeringar i kommersiell och offentlig service – Landsbygdsprogrammet. Länsstyrelsen och Jordbruksverket

Stöd kan utgå för investeringar som leder till bättre tillgång till service på landsbygden. Syftet är att upprätthålla och utveckla den lokala servicen för dem som bor, verkar på eller besöker landsbygden. Stödet är ett projektstöd, sökbart fram till, exakt datum saknas idag! Det kan erhållas av dagligvarubutiker, drivmedelsanläggningar och servicepunkter, där service finns samlad, samt av distributions- och logistiklösningar. Fram till 2020-12-31 kan länsstyrelsen ta beslut i frågan, förutsatt att inte pengarna tar slut innan dess.

4.2.1 Vem kan få stöd

Näringsliv, föreningar, organisationer, myndigheter, kommuner, landsting och regioner kan söka denna form av stöd.

4.2.2 Investeringar i kommersiell och offentlig service

Stöd kan utgå om du investerar i lokal, kommersiell service som dagligvaror och anläggningar för drivmedel. Man kan också få stöd för att etablera servicepunkter på gårdsbutiker, campingplatser, värdshus/hotell, bygdegårdar eller andra lokaler. Det kan handla om en kombination av kommersiell service såsom dagligvaror och drivmedel tillsammans med exempelvis biblioteksverksamhet, medborgarinformation, betaltjänster, kontanthantering samt ombudsverksamhet för post- och pakethantering. Det finns även stöd att söka för investeringar i distributions- och logistiklösningar, i syfte att underlätta för samordnande varutransporter. Det kan finnas regionala begränsningar för vad det går att söka bidrag till.

4.2.3 Det här kan utgå stöd för

Utgifter för att genomföra investeringar, som köp av arbete, byggnation och nytt material samt köp eller avbetalning av ny eller begagnad utrustning. Nya maskiner, eller tjänster som tillhandhålls av arkitekter, ingenjörer m.fl. konsulter. Stöd kan även utgå för utveckling av programvara. Om man inhandlar en begagnad vara, måste det intygas att den tidigare ägaren i sin tur uppburit stöd för inköpet.

Vad man inte kan få bidrag för är lön till anställda i företag och inte heller till eget arbete i enskild firma, handelsbolag och kommanditbolag för att genomföra investeringen.

4.2.4 Så här mycket kan man få i stöd

Man kan erhålla stöd för upp till 50% av de utgifter som ger rätt till stöd. Utgifterna måste vara 50 000 kronor eller mer. I vissa fall kan stöd utgå för upp till 90%, utgifterna vara 30 000 kronor eller mer. Detta om:

- Man investerar i förbättrad tillgänglighet
- Startar upp en nedlagd butik
- Försäljningsstället för dagligvaror, drivmedel eller servicepunkter är högt prioriterad i länsstyrelsens handlingsplan utifrån det regionala Serviceprogrammet.

- Huvudsyftet med investeringen är större förbättringar för miljö och klimat. Till detta räknas inte byte av kyl- och frysanläggningar, utan mer övergripande miljö-och klimatsatsningar.

4.2.5 Ansökan

Stödet sökes via Jordbruksverkets e-tjänst för företags/projektstöd. Man loggar in med e-legitimation och via mina sidor beskrivs för vilket ändamål som ansökan görs. Underskriften görs elektroniskt. Att ansökan inkommit bekräftas därefter av länsstyrelsen.

Prioritering. Länsstyrelsen bedömer inkommen ansökan, efter landsbygdsprogrammets prioriterade mål. Det är bara de högst prioriterade ansökningarna som beviljas. Vilka prioriteringar som gäller för länet, kan man läsa mer om på länsstyrelsens webbplats.

4.2.6 Att tänka på

Utgifter som ingår i ansökan, får inte ha funnits eller betalats innan eventuellt bidrag beslutats hos länsstyrelsen. Vid utbetalning redovisas fakturadatum för inköpet och datum för inköpet.

5.0 Serviceort – servicenod – servicepunkt

5.1 Klassificering

Länsstyrelsen använder i sin skrivning en kulturgeografisk klassificering för olika servicenivåer:

5.1.1 Serviceort

Står för centralorten i kommunen, med centrala samhällsfunktioner inom utbildning, vård/omsorg, kultur samt kommersiell service.

5.1.2 Servicenoder

Definieras som en geografisk ort med omgivande landsbygd som utpekats särskilt strategiskt viktig för tillgången till service. En servicenod erbjuder olika typer av service, vilket samordnas med utgångspunkt att stärka serviceutbudet för de som bor, verkar eller besöker noden. Noden ska även fungera som en naturlig mötesplats.

5.1.3 Servicepunkter

Avser ett lokalt serviceställe, som erbjuder ett mindre serviceutbud och utgör en viktig social mötesplats för boende, verksamma och besökande.

5.2 Underlag

I föreliggande sammanställning ingår förutom den typ av handel som utpekats i länsstyrelsens skrivning, även sådant som kan tänkas vara av stort intresse för framtida sociala interaktioner/funktioner mellan kommunen och dess medborgare. Beträffande föreningar, så är det ett urval av det lokala föreningslivet. I första hand föreningar som kan tänkas ha åsikter kring service. Tilläggas bör att sammanställningen är utförd i första hand på lokal kännedom och kontakter via mail och telefon. Inte via fysiska besök på alla berörda platser, vilket kan innebära att något fallit mellan stolarna. Skulle något av vikt ha missats är det bara fylla på.

5.3 Serviceort Robertsfors

I kommuncentrat Robertsfors finns två dagligvarubutiker, där ena butiken är postombud med paket in- och utlämning, porto, ombud för Svenska spel, ATG etc. Vidare finns fyra restauranger, ett hotell, en bensinmack, två banker, tre förskolor, ett fritidshem, grundskola (årskurs 1-9), vuxenutbildning via Lärcentrum, folk-/skolbibliotek, polis, olika typer av äldreboenden, kyrka med församlingshem, hälsocentral, folktandvård, apotek och idrottsanläggning med badhus. Vidare ett museum med kulturområde, intresse- och kulturförening, idrottsförening, samt två pensionärsföreningar. Det finns även fackhandel med bland annat Tv-radio affär, tyg/el, järnhandel m.m.

5.4 Servicenod Bygdeå

I Bygdeå finns en dagligvarubutik med apoteksutlämning, Svenska spel/ATG och paketutlämning. Vidare en bensinmack med kiosk och motell, två restauranger, idrottsplats, kyrka med församlingshem, skola årskurs 1-6, förskola, äldreboende, folk-/skolbibliotek, bygdegård, idrotts- och intresseförening samt två pensionärsföreningar. Till Bygdeå räknas de bygdegårdar som finns i Rickleå, Norum och Ratan. I den sistnämnda byn finns även restaurang med kulturum, camping, gästhamn och uppställningsplats för husbilar med servicehus.

5.5 Servicenod Ånäset

Här finns en dagligvarubutik med ATG och apoteksutlämning, två bensinmackar med kiosk och paketutlämning, där den ena macken även har alkoholutlämning. Vidare tre restauranger, Camping med åretruntverksamhet. Skola årskurs 1-6, två förskolor, ett fritidshem, folk-/skolbibliotek, äldreboende, kyrka, bygdegård (Tingshuset) samt två pensionärsföreningar.

5.6 Servicepunkter

I **Flarken** finns förskola, Folkets hus, en järnaffär med kortpump, idrottsanläggning/ idrottsförening och byaförening. Till Flarken räknas även museet i Kålaboda-Brände. **Överklinten** har förskola, Folkets hus, kyrka, idrottsplats/idrottsförening, bagarstuga, och byaförening. En byastuga finns även i Korssjön. **Åkullsjön** har en affär (som tillfrågat Posten om att få dela ut paket, men de har aldrig fått något svar) skola 1-3, förskola, idrottsplats/idrottsförening med samlingslokal Hällgärdan. I **Sikeå** förskola (föräldrakooperativ), föreningsdriven camping och bygdegård. **Djäkneboda** har skola 1-3, förskola, fritids samt byastugan Sjöstugan.

6.0 Avslutande diskussion

6.1 Lanthandel och bensinmack

En gång för inte alltför länge sedan kunde nästan varje by stoltsera med en egen lanthandel där man kunde inhandla livets förnödenheter och träffa andra bybor. I dag finns inte en enda lanthandel kvar, undantaget Kardemumma i Åkullsjön. Det är en liten servicebutik med ett utbud av de viktigaste dagligvarorna och ett café. Samma sak gäller bensinmackar. Förutom mackarna i de tre centaraorterna finns en kortpump för Skellefteå Bränsle i Flarken.

Ska man handla eller tanka så måste man söka sig till någon av kommunens centralorter. Att befolkningen minskat på landsbygden, är en av orsakerna till butiksdöden. En annan orsak är de flesta på landsbygden numera arbetspendlar och då gör sina inköp på orten där man arbetar. I takt med tiden har även vårt köpmönster och matvanor ändrats. Den stora butiken förutsätts i dag kunna erbjuda varor från världens alla hörn. Den lilla butiken på landet med ett begränsat utbud har därmed svårt att tillgodose dagens konsumentkrav.

Med en ökande e-handeln spås ett paradigmskifte beträffande våra köpvanor. Detta gäller såväl dagligvaror som kapitalvaror. Redan i dag har den specialiserade detaljhandeln svårt att klara sig i konkurrens mot e-handelns pressade priser. Att kunna handla matvaror via sin dator är på gång. De två stora matvarukedjorna som verkar i kommunen har redan sjösat online handel, en handel som förutspås att få en allt viktigare funktion i framtiden. Varorna presenteras på webben och det är bara att klicka i vad man önskar köpa. Varorna packas sedan av butikens personal. Därefter är tanken att man mot avgift kan välja att hämta varorna i butiken, eller att man får dem hemkörda till sin bostad.

En variant på detta är de färdiga matkassar med tillhörande recept för t.ex. en vecka, som i dag går att köpa på större orter och som levereras till dörr. För att e-handel med dagligvaror ska fungera även på mindre orter så krävs en omställning hos konsumenten, dels att vilja betala för tjänsten, dels att känna tillit att man får samma kvalité på varan som om man själv handlar. Sist men inte minst, att butiken får kostnadstäckning för både personal och distribution och där är vi inte än!

6.2 Hemkörning och samköpsresor

Efter behovsprövning kan kommunens hemtjänst bistå med att hjälpa dem som inte klarar att ta sig till närmaste dagligvaruaffär, att handla. Färdtjänst är även det ett behovsprövat alternativ för den som har svårt att ta sig till någon av de tre centralorterna. Efter fastställd taxa kan brukaren få skjuts dit den vill inom kommunen.

Det finns även ett hemsändningsbidrag att tillgå, där den handlare som förmedlar tjänsten kan få 50% av kostnaden, dock med ett tak på 120 kr per hushåll/hemsändningstillfälle, där sedan kommunen får tillbaka 60 kr från länsstyrelsen per inköpstillefälle. Ett belopp som handlarna tycker är för litet, då man för summan både ska plocka ihop varor och sedan transportera dessa hem till kunden. Hemsändningsbidraget kan även utgå när någon privatperson eller förening skjutsar någon till en dagligvaruhandel. En bidragsform som skulle gå att utveckla. Med tanke på vad färdtjänsten kostar, till och med kunna minska kommunens utgifter. Detta genom att exempelvis nyttja någon av de två pensionärsorganisationer PRO eller SPF, vilka bägge finns representerade i kommunens tre centralorter. Tillsammans med dessa skulle man i en första fas utreda behovet av handelsresor. Därefter om behovet finns schemalägga handelsturer med fasta turer. Kommunens handlare har vid förfrågan sagt att man vid sådana resor skulle kunna ge dem som handlar 5% rabatt, eller bjuda på fika! Förutom att man ges tillfälle att handla så får man även en del av behovet av social gemenskap tillgodosett.

En annan aktör för att hämta upp ”köpsugna” skulle kunna vara Bruksam, ett projekt som startade i samband med nedläggningen av Element Six. Projektet är tänkt att hjälpa individer att hitta arbete, studier, aktiviteter eller praktik. I dag driver Bruksam en returmarknad för kommunens överskott och produkter från kommunens dagcentra, men även privatpersoner kan lämna in sitt överskott till Bruksam. Förutom att ge arbetstillfällen utgör de en viktig social kugge i ett hållbart samhälle, detta genom att återanvända i stället för att köpa nytt. Projektet är finansierat fram till årsskiftet 2018/2019 men målet är att verksamheten fortsättningsvis ska ingå i den ordinarie arbetsmarknadsenheten.

6.3 Kommunikationer

Transporter av varor till och från landsbygden är helt avgörande för att skapa tillgänglighet för den kommersiella servicen. En växande e-handel berör lika mycket landsbygden som staden och ökar behovet av fungerande transporter av beställda varor. Här finns flera aktörer

och en samordning för alla transporter behövs om vi ska uppnå satta klimatmål, men även för att underlätta för beställaren som i dag måste hålla koll på rätt utlämningsställe.

Europavägen sammanlänkar kommunen med Skellefteå i norr och Umeå i syd. Bra bussförbindelser finns i båda riktningarna. Arbetspendlingen är stor och då främst till Umeå. Större pendelparkeringar finns i anslutning till E4:an vid de tre centralorterna samt vid avfarten till Djäkneboda. Sämre är det med förbindelser mellan inland och kust. Förutom skolbussar som går till och från Robertsfors morgon och kväll är det dåligt med bussförbindelser. Att som boende på landet och utan färdtjänst kunna ta bussen för att handla, göra ett sjukbesök är därmed i det närmaste en omöjlighet.

Den planerade Norrbotniabanan kommer att bli en stor utmaning för kommunen. Detta då täta avgångar och kort restid tillsammans med lägre fastighetspriser än omgivande kommuner förhoppningsvis kommer att göra Robertsfors kommun till ett attraktivt område för både inflyttning och nybyggnation. Småskalighet och ”nära till” kan bli viktiga faktorer som styr inflyttning. En bibehållen och utökad servicegrad är därför av största vikt för att höja attraktionsvärdet. Tilläggas ska att på cirka en timmes avstånd finns flygfält både i Umeå och Skellefteå, med ett stort antal dagliga avgångar till bland annat Stockholm.

6.4 Telefoni/Bredband

Att ha en väl fungerande telefoni och ett bredband med stor kapacitet är redan i dag närmast en livsnödighet. Än större kommer det att vara i framtiden då vi via telefon och dator förutspås sköta flertalet av de tjänster som i dag kräver fysiska möten. Redan i dag är det möjligt med virtuella läkarkonsultationer. I visionen nämns bland annat leverans av apoteksvaror via drönare. För att det ska fungera krävs ett bra och fullvärdigt fibernät. Västerbottens kommuner var först ut i landet med att förlägga bredband och inte helt utan skäl benämndes länet ”Bästerbotten” av en kvällstidning. Flera byar i Robertsfors kommun anammade tidigt trenden, planerade och förlade genom ideellt arbete och statsbidrag sina bredbandsnät. Först ut åren 2000–2001 var Bygdeå, Flarken, Djäkneboda, Åkullsjön och Överklinten.

Enligt post- och telestyrelsens uppsatta mål ”bör” vid utgången av 2020 ca 95% av permanentboende i Sverige ha möjlighet till anslutning med en hastighet av 100 megabit. I dag är ca 70% av kommunens hushåll uppkopplade mot fibernätet och antalet planerade

anslutningar via Jordbruksverkets stödmedel är i dag ca 760 st (exkl. tätorternas förtätningar). Fram till år 2020 finns hos kommunen en plan för fortsatt förläggning av fiber. Därefter inväntas besked om nya stödmedel mm. Av kostnadsskäl kan det i de mest perifera områdena komma att bli aktuellt med alternativa lösningar till fiber, t.ex. radiolänk. Men i dagsläget är det för tidigt att ge besked om vilka alternativa lösningar som kan komma i fråga och dess omfattning.

En pålitlig och fungerande internetuppkoppling är i dag av yttersta vikt för så väl företag som privatpersoner. Efter försäljning och fusioner har i dag kommunen en enda leverantör och ett annat företag som står för underhållet. Många upplever i dag att nätet i Robertsfors har börjat att halta med ökade driftstörningar som följd. Problem och felanmälningar ska gå via ägaren och slussas sedan vidare till det företag som ansvarar för driften av nätet. Många upplever det som att felanmälningarna hamnar mellan två stolar och att det tar tid att få dessa åtgärdade. Situationen har hamnat i ett jämvikts förhållande där inget händer. En lösning skulle kunna vara fler aktörer på marknaden, något som kommunens IT-avdelning för närvarande försöker lösa i samarbete med övriga kranskommuner. I skrivande stund har leverantören meddelat att de fasta IP-adresserna ska tas bort och ersättas med tilldelade adresser. Detta kan innebära svårigheter för dem med egna servrar för exempelvis fastighetsstyrning och ett tydligt brott mot de krav/åtaganden som ställdes när nätet byggdes.

Med en mobiltelefon kan man i dag ”göra det mesta” men frågan är om telefonin fungerar bra överallt i kommunen sedan det markbundna nätet försvann. Svaret på detta har bara abonnenterna, inte kommunen, men att det finns områden med svackor är känt. Att i dag ha fungerande mobiltelefoni är, något tillspetsat, livsviktigt. Som medborgare utgår man från att telefonin ska fungera, i synnerhet vid en krissituation. Frågan är om platser med dålig mottagning kommer att åtgärdas, då lönsamhet är nyckelordet för de privata aktörerna. Här måste kommunen vara pådrivande så att alla fast boende medborgare har täckning.

6.5 Post-, apoteks-, systembolags- och spelombud

De statliga bolagen har ombudsverksamhet i kommunens tre centralorter. Apoteket och PostNord ingår i den grundläggande kommersiella servicen, medan Svenska Spels och Systembolagets ombudsverksamhet bidrar till dagligvarubutikernas attraktivitet.

Gamla tidens postkontor har i dag ersatts med öppna postombud i anslutning till exempelvis livsmedelshandlare och bensinmackar. På landsbygden upplevs ännu postgången som en tillgång och något man bör slå vakt om. En service som dessutom till och med är bättre än i tätorten! Vill man påkalla lantbrevbäraren är det bara att sätta ut den röda stickan i postlådan, så svänger postbilen in på gården, med en hornsignal! Via lantbrevbäraren kan man ännu sköta sin postgång och mot en extra kostnad går det att få sin vara, rek. eller värdepost levererad. Gränsen för paket är satt till 20 kg. Är man över 80 år eller har någon funktionsnedsättning kan man få posten levererad vid dörren utan kostnad.

Även med posten sker i dag stora förändringar, där den digitala tekniken allt mer tar över den fysiska hanteringen. Den frankerade posten minskar, då privata brev, vykort, fakturor m.m. skickas i allt mindre grad. Istället används e-mail, SMS, instagram, facebook, snapchat, internetbank o.s.v. Avregleringen av postverket har medfört att det i dag finns fler än posten som levererar paket och då till ett utlämningsställe i någon av kommunens centralorter.

Möjligheterna till kontant hantering är sedan 2008 borta då Svensk Kassaservice stängde sina kontor. Med tanke på att breven blir färre och allt fler betaltjänster sker via datorn finns på landsbygden en oro om att även postens service kommer att minska. Kanske i form av neddragen turtäthet, kanske mot avgift. Redan i dag är kostnaden för morgontidningen diversifierad och belagd med en extra kostnad för dem som bor utom tätorten. Det bör sålunda vara en uppgift för landets kommuner att bevaka och säkerställa att nuvarande status bibehålls.

6.6 Betaltjänster

Det råder en viss begreppsförvirring kring benämningen betaltjänst. Samma benämning brukas då man använder en tjänst på internet som man betalar för, men även inom bankväsendet där det avser tjänsten att utföra en betalning. Tillgång till betaltjänster är något som påtalas av länsstyrelsen. Med detta avses även möjligheter att sätta in och ta ut kontanter, något som i dag är starkt beskuret, då alla banker numer är kontantlösa. Orsaken är bankerna som tjänar stora summor, dels på att vi handlar alltmer med kort, dels genom minskade lönekostnader, då bankkontoren kan ha färre anställda. Möjligheter att ta ut kontanter annat än med ett kort i en automat eller i samband med inköp, är sålunda i dag ytterst begränsad. I hela kommunen finns i dag en enda uttagsautomat. Möjligheten att betala kontant blir allt mer begränsat. I dagligvaruhandeln utgörs i dag 10–15 % av

kontanter. I brottsutsatta näringar som buss och taxi har man helt tagit bort kontant-hantering och fler väntas följa. Vid köp i dagligvaruhandeln är dessutom gränsen för kontantuttag satt till 200 kronor. I dag är andelen kortlösa få, men det finns grupper där kontanter är den bästa lösningen. Det gäller såväl äldre utan dator, som de som har svårt att minnas en kod. Dessutom de med nedsatt kognitiv förmåga som har svårt att hantera och värdera sin privata ekonomi, utan stöd i konkretiserat och visualiserat material – d.v.s. reda kontanter. Andra grupper som i stor utsträckning saknar kort är utländska turister, exempelvis saknar 50% av befolkningen i Tyskland bankkort. Avsaknaden av möjlighet att betala kontant, eller att få kontanter i sin hand, kan medföra att man helt enkelt undviker att turista på landsbygden.

Ett kontantlöst samhälle är sålunda inte enbart av godo och så länge det finns kontanter i omlopp är det en uppgift för samhället att ombesörja att de finns till hands. Vid en rundfrågning är det ingen som direkt kan ge ett svar hur detta ska ske. Ett konstaterande är att fler uttags- och insättningsmaskiner skulle behövas i kommunen. Hur detta ska lösas i en liten kommun som Robertsfors är en öppen fråga. Detta då det är bankerna själva (via ett gemensamt bolag) som styr tillgången på automater för uttag och insättning. Faktorer som styr utplacering är omsättning samt handhavande/säkerhet.

6.7 Elbilism – laddstolpar

Elbilar och hybrider, där elektricitet är en del av drivningen, ökar i antal. År 2020 förespås konsumtionen av fossila drivmedel ha nått sin topp för att därefter sjunka. Elbilen, eller bilar med andra driftformer än fossilbaserade, har framtiden för sig. Utvecklingen går fort med allt starkare batterier och längre räckvidd. De flesta märken har i dag en hybrid eller elbil i modellfloran och de som köper en elbil förutsätts kunna ladda den hemmavid.

För att möta ett framtida behov krävs, precis som vi i dag har bensinmackar, publika laddstolpar på fler platser. Detta för dem som långpendlar, shoppar eller av annan orsak behöver ladda batterierna. I dagsläget finns tre publika laddare i kommunen: två i Ånäset, den ena vid OKQ8 (snabbladdaren), den andra (semi-laddaren) vid parkeringen/busshållplatsen vid E4:an. Den tredje laddaren (semi-laddare) finns i Bygdeå på ICAs parkering.

För att gå framtiden till mötes behövs fler laddstolpar. Platser som skulle kunna bli aktuella är pendelparkeringarna vid Tövalite i Sikeå och Djäkneboda. I Robertsfors tätort: kommunhuset, Mårsgården, kommunens kontor för gatu- och fastighetsservice (behövs om kommunen/hemtjänsten fasar ut fossildrivna bilar mot dito el). Även ICA och/eller Coop skulle med fördel kunna ha laddstolpar. En framtida Norrbottniabana kommer att kräva laddstolpar vid de stationer som kan tänkas komma till stånd. Kommunen är inte nödvändigtvis den som ska placera ut laddare. Det kan kraftföretagen eller andra entreprenörer som saluför tjänsten göra, men kommunen bör vara den som driver på i frågan.

6.8 Rastplatser

Även en rastplats kan gynna de kommersiella näringarna, förutsatt att den hamnar så till att den ligger i anslutning till någon form av affärsverksamhet. I dag finns en rastplats vid Marsjön för södergående trafik. Trafikverket planerar att inrätta en större rastplats inom kommunens gränser även för norrgående trafik. Det finns, eller snarare har funnits, två förslag: den ena vid Granberget och den andra vid Bygdeå. I dagsläget förordas en rastplats på Granberget – man kan fråga sig varför. I Bygdeå finns redan en av långtradare väl frekventerad ”vild” uppställningsplats vid macken. Där finns också kiosk, restaurang, motell och på ett stenkasts avstånd även ICA och Frasses. En riktig rastplats med särskilt utrymme för ett antal långtradare och funktioner som WC, dusch, latrintömning, rastplatsbord och snabbbladdare skulle gynna den lokal näringen. Samtidigt som man får ett ypperligt tillfälle att informera om kommunen och dess olika besöksmål. På Granberget är detta redan för sent. Här måste nya rastplatsen placeras i Bygdeå!

6.9 Bygdegårdar

Under kyrkopliktens tid förmedlade prästen påbud och nyheter från kyrka, stat och övriga världen från predikstolen. Lokala nyheter och skvaller spreds från mun till mun på kyrkbacken, i bönhuset, vid ting eller hos lanthandlaren. Det var viktiga sociala interaktioner, både för trivsel och alla slags nyhetsförmedling. På landsbygden i dag är tillgången på naturliga mötesplatser begränsade och en stor del av all kommunikation förutsätts ske via nätet.

Andra viktiga mötesplatser var bygdegårdarna, i regel uppförda som gemensamhetsprojekt av byborna som bidrog med material, arbetskraft och pengar. I kommunen finns fortfarande

flera föreningsdrivna bygdegårdar/samlingslokaler i drift, nämligen i Åkullsjön, Överklinten, Flarken, Sikeå, Rickleå, Granån, Ultervattnet, Gullmark, Norum, Bygdeå och Korssjön. Bygdegårdarna i Selfors och Västra Sjulsmark är numera i privat ägo. Trots att många föreningar går på sparlåga nyttjas bygdegårdarna flitigt för fester, idrott, möten och andra sammankomster. Tidigare klarade man drift och underhåll genom att anordna danser och andra festligheter. I dag är det närmaste omöjligt, då kostnaderna för t.ex. en danstillställning vida överstiger intäkterna.

Att hålla en bygdegård/samlingslokal i stånd kostar pengar och kommunen har här en given roll, förutom det årliga driftbidraget, att helt eller delvis vara med att finansiera inköp, ombyggnationer m.m. genom olika stödformer. Att upplysa om dessa och att vara behjälplig med ansökningar bör vara en kommunal självklarhet.

6.10 Byahearing

För de som bor på landsbygden är det inte självklart att känna till vilka på kommunen som ansvarar för olika verksamheter, eller vilka som företräder de politiska partierna. Samma frågeställning kan gälla åt andra hållet: vad vet våra beslutsfattare om kommunens byar och de lokala behov och frågeställningar som kan påverka byautvecklingen? Vid varje val så väljs nya politiska företrädare in. Även kommunens tjänstepersoner byts ut, liksom styrelserna i föreningar som verkar på landsbygden. Att på gräsrotsnivå, dels visa vilka man är, dels lyssna av vilka frågor som kan vara aktuell i en by, skulle kunna ske genom att man med viss periodicitet (efter varje val?) besöker de byar som i dokumentet utpekats som servicepunkter. Detta för att på ort och ställe lyssna av vilka frågor som kan vara aktuella för just den byn/trakten. Mötet får gärna ske i samband med en promenad där man rent fysiskt kan redogöra för saker och ting som eventuellt skulle behöva åtgärdas, förbättras etc.

Under 2019 startas Landbygdsråd upp i Robertsfors Kommun.

6.11 Inbox

Att träffa rätt beslutsfattare hos kommunen kan upplevas svårt, detta trots liten organisation. Ett sätt att kommunicera med medborgarna skulle kunna vara via en Inbox, en väl exponerad ruta på kommunens hemsida där privatpersoner kunde göra inlägg och ställa frågor till

kommunen. Ansvarig kommunikatör skulle sedan se till att inläggen hamnade hos rätt person. En fara med en sådan tjänst skulle kunna vara att inläggen blir rena personangrepp.

6.12 Nyckelpersoner/landsbygdsutvecklare

Många på landsbygden upplever i dag att det blir allt svårare och krångligare att ansöka om pengar till olika projekt. Om man lyckas eller inte hänger mycket på om det finns någon nyckelperson med bakgrund i bidragsvärlden och som på ideell basis kan göra en hållbar ansökan. Merparten av dessa nyckelpersoner är ofta pensionärer eller i den åldern att de närmar sig pension. Ett stort problem för föreningar både på landet och i större orter är att delaktighet och engagemang i det lokala föreningslivet är i avtagande. På sikt kommer dessa nyckelpersoner att försvinna genom naturlig avgång. Är ingen villig att axla manteln och ge sig in i bidragsdjungeln så står sig man sig slätt, om inget görs.

Här har kommunen sin givna roll i att hjälpa till. I dag sköts kommunens kontakt med byarna av i första hand två personer, dels tillväxtchef, dels en näringslivsutvecklare. De gör ett fullgott arbete men har endast viss del i % i sina tjänster för dessa utvecklingsfrågor.

En kommunalt/projektfinansierad tjänst som landsbygdsutvecklare (sådan finns i Umeå och Skellefteå kommuner) i ett tre- eller femårigt projekt vore värdefullt. Efter projektidens slut utvärderar man om det är en tjänst som ska permanentas. I dagsläget finns inga externa medel att söka från t.ex. Landsbygdsprogrammet eller Regionförbundet, men en ny programperiod (2020) och ett Leaderprojekt med en satsning på landsbygd kan förhoppningsvis ändra förutsättningarna.

6.12 Servicepunkter på bibliotek och biblioteksfilial

Under hösten 2018 görs en satsning på digital delaktighet med inriktning nyanlända, seniorer och andra IT-ovana. Det blir ett antal utbildningskvällar på olika teman och på dagtid för nyanlända. Men då är tanken mer att hjälpa till självhjälp än att finnas på plats vissa tider och utföra bankärenden, ladda ner appar eller så.